

Konya ili Ereğli ilçesinde satışa konu olan arazilere sahip tarım işletmelerinin sermaye yapısı*

Zühal KARAKAYACI^{a,*}

Cennet OĞUZ^a

^a Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Konya, Türkiye

The capital structure of farms owning the farm lands being sold in Ereğli district, Konya province

SUMMARY

In this study, capital structure of farms owning the farm lands which were sold was investigated in Ereğli district, Konya province. As a result of investigation active capital of examined farms are 65.555 YTL. 80.43 % of active capital was land capital and 19.58 % of active capital was farm capital. Soil capital had the biggest portion with 57.59 % in active capital. 97.46 % of passive capital was capital stock and 2.54 % of passive capital was liability capital. As a result of this study, farms were not working efficiently in research area, because of instability of capital structure.

KEY WORDS: Farm, capital, Ereğli.

ÖZET

Araştırmada Konya ili Ereğli ilçesinde gerçek satışa konu olan arazilere sahip tarım işletmelerinin sermaye yapısı incelenmiştir. İncelenen işletmelerde işletme başına ortalama aktif sermaye 65.555 YTL olarak tespit edilmiştir. Bunun % 80.43'ünü arazi sermayesi ve %19.58'ini işletme sermayesi oluşturmaktadır. Aktif sermaye içerisinde en büyük payı %57.59 'luk bir oran ile toprak sermayesi oluşturmaktadır. Pasif sermayenin ise %97.46'sı öz sermaye, %2.54'ü de yabancı sermayedir. Araştırma sonuçlarına göre yöredeki tarım işletmelerinin rantabl bir şekilde çalışmadıkları gözlenmiştir. Zira herhangi bir sermayenin fazla ya da eksik olması işletmenin başarısız olmasına neden olabilecektir.

ANAHTAR KELİMELER: Tarım işletmesi, sermaye, Ereğli

GİRİŞ

Tarım sektörü birçok ülkede ekonominin temelini oluşturmaktadır. İnsan beslenmesi açısından da önemli olan tarımda, tarımsal üretimin gerçekleşmesi için üretim faktörlerine ihtiyaç vardır. Bu üretim faktörlerinden biri de sermayedir.

Sermaye, işletmelerin kurulması, faaliyetlerinin sürdürülmesi ve işletmenin amacına ulaşabilmesi için varlığı zorunlu olan para ve malların tümünü ifade etmektedir. İşletme sahibinin sahip olduğu her şey sermaye değildir. Sermaye, işletmenin kullanımına

sunulan tüm ekonomik değerleri ifade eden bir kavramdır (Karacan 1991).

Tabiat ve işgücünü bir araya getirerek üretimde bulunmak mümkünse de, zamanımızda yığın üretimi gerçekleştirmek için sermayenin bulunması şarttır (Açıl ve Demirci 1984). Tabiat faktörü her zaman bulunabilmekte ve bundan yararlanmak ise işgücü ve sermaye faktörlerini doğru kullanmak ile mümkündür.

Günümüzde teknolojik gelişmelerin çoğalması sermayenin önemini artırmaktadır. Nitekim yeni üretim tekniklerinin geliştirilmesi, geliştirilmiş işletme araçlarının sağlanması ve doğal kaynaklardan en iyi şekilde yararlanma önemli ölçüde sermaye gerektirir.

*E-posta: zkarakayaci@gmail.com

Kabul tarihi: 04.05.2007

*Bu çalışma Yüksek Lisans tezinin bir kısmının özettir.

Yoğun olarak sermaye ile çalışan tarım işletmeleri ekonomik anlamda başarılı işletmeler olarak kabul edilir. Başarılı işletmeler ise işletme sahibine yeterli gelir sağlayacağı gibi, yöre ekonomisine de katkıda bulunmuş olacaktır. Bu bakımdan bir yörede tarım işletmelerinin sermaye yapılarının ne düzeyde olduğu önem arz etmektedir.

Türkiye'deki tarım işletmelerinde toplam sermaye içerisinde toprak sermayesi en yüksek paya sahiptir. Ayrıca çiftçiler yönünden toprağın manevi değeri de fazladır. Bu nedenlerden dolayı arazi değerlemesi her geçen gün önem kazanmaktadır.

Konya'nın ekonomik ve sosyal yaşam bakımından önemli ilçelerinden biri olan Ereğli'de, gelişen ve değişen çağa uyum sağlayabilmesi noktasında tarım işletmelerinin mevcut sermaye durumunu incelemek amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Konya iline bağlı ilçelerin gelişmişlik sıralamasında Ereğli ikinci sırada yer almaktadır. İlk sırada ise merkez ilçeler yer almaktadır. Türkiye genelinde ise Ereğli ilçesi 121. sırada bulunmaktadır (Anonim 2003). İlçenin toplam nüfusu 2000 yılı verilerine göre 133.032 olup köy ve kasaba nüfusunun toplamı ise 50.399'dur. Toplam 26.974 ailenin 14.149'unu (%52) tarımla uğraşan aileler oluşturmaktadır (Anonim 2004/a).

İlçenin ekilebilen arazilerinin 1/3'ten fazlasının sulanabilir ve tarım arazilerinin büyük bir bölümünün de Konya Ovası içerisinde olması yöre halkını tarımsal faaliyetlere yöneltmiştir (Oğuz ve Mülayim 1997)

İlçede tarımsal alan 1.097.000 dekar olup, bu

Çizelge 2. Ereğli ilçesinde tarım arazilerinin dağılımı (da)

Üretim faaliyetleri	1999	2000	2001	2002	2003
Hububat	585.000	595.000	550.000	430.000	420.000
Endüstri bitkileri	39.200	33.600	33.100	31.900	26.550
Baklagiller	63.000	63.000	57.000	58.000	15.500
Yem bitkileri	16.500	18.000	22.000	31.700	35.220
Sebzeler	16.350	16.810	16.710	16.610	37.210
Meyveler	41.170	41.320	41.480	41.520	44.520
Toplam	761.220	767.730	720.290	609.730	579.000

Kaynak: Anonim (2004/a)

MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal: Araştırmanın ana materyalini; araştırma kapsamındaki işletme sahipleri ile yüz yüze görüşmek suretiyle yapılan anket verileri oluşturmuştur. Türkiye'de tarım işletmelerinde muhasebe kayıtları bulunmadığından, araştırma için gerekli olan veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Aynı zamanda araştırmada konu ile ilgili kurum ve kuruluşlar ile de görüşülerek gerekli olan bilgiler temin edilmiştir. Elde edilen bu bilgiler araştırmanın ikincil verilerini oluşturmuştur.

Yöntem: Araştırmanın popülasyonunu Konya İli Ereğli İlçesinde gerçek satışa konu olan arazilere

alanın 702.000 (%64) dekarı kırıaç arazi, 395.000 (%36) dekarı sulanabilir arazidir. Bu alanın yaklaşık %43'ü her yıl nadasa bırakılmaktadır (Anonim 2004/b).

Çizelge 1. Ereğli ilçesi arazi varlığının kullanıma göre dağılımı (2004)

Arazinin cinsi	Alanı (da)	Payı (%)
Tarım alanı	1.097.000	48.54
Ormanlık alan	20.000	0.88
Çayır-mera	278.000	12.30
Tarım dışı arazi	865.000	38.28
Toplam	2.260.000	100.00

Kaynak: Anonim (2004/a)

Son 5 yılda hububat, endüstri bitkileri ve baklagil yetiştirilen alanlarda bir daralma söz konusudur. Bu daralma, yağışların yetersiz olması ve ürün fiyatlarının üreticiyi tatmin edici ölçüde olmaması gibi nedenler sonucunda gerçekleşmiştir. Buna karşılık, yem bitkileri ile sebze ve meyve yetiştirilen alanlarda bir artış mevcuttur.

Genel olarak tarımsal yapının ağırlıklı olduğu Ereğli'de imalat sanayi tarıma dayalı bir gelişme göstermiştir. İmalat sanayi hammaddesinin tamamına yakını bitkisel ve hayvansal kaynağa dayanmaktadır. Son 10 yılda tarıma dayalı sanayide istihdam edilen kişi sayısında %44'lük bir artış söz konusudur. İmalat sanayinin gerek istihdam yönünden, gerekse katma değer yönünden mevcut büyük tesisleri kamu kesimi tarafından kurulmuştur (Anonim 2002).

sahip tarım işletmeleri oluşturmuştur. Popülasyondan örnek çekmede "Gayeli örnekleme yöntemi" uygulanmış olup örnek sayısı 46 olarak belirlenmiştir. Araştırma yöresindeki tarım işletmelerinde toplam sermaye içerisinde en yüksek payın toprak sermayesine ait olmasından dolayı örnekleme çalışması gerçek satışa konu olan araziler üzerinden yapılmıştır. Ereğli Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nden 2004 yılının ilk 8 ayında gerçekleşen tarım arazileri satışları elde edilmiştir. Bu süreç içerisinde Ereğli'de toplam 284 adet satış yapıldığı tespit edilmiştir. Buna karşın çalışmanın amacına uygun olarak gerçek alım-satımına konu olan araziler olması için, Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nden satış fiyatları alınırken tarım arazilerinin belediye mücavir alanı içerisinde

bulunmamasına, akraba satışı olmamasına ve satışı yapan kişinin arazinin bulunduğu köyde ikamet ediyor olmasına dikkat edilmiştir. Bu kriterler doğrultusunda çalışmanın amacına yönelik 89 adet satışı yapılan arazi saptanmıştır. Çalışmanın anket aşamasında, ikamet yeri olarak satışı yapılan arazinin bulunduğu köy ya da kasaba kayıtlı olduğu halde mevsimlik olarak köyde ya da kasabada kalmalarından dolayı arazi satışı yapan kişilere ulaşılamaması nedeniyle örnek sayısı 46 olarak belirlenmiştir (Çizelge 3).

Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinde anlam ifade etmesi açısından incelenen işletmeler genişliklerine göre tabakalara ayrılmıştır.

İşletmelerin sosyal yapısı belirlenirken nüfus, işgücü ve eğitim durumuna göre incelenmiştir. Aile işgücü potansiyeli belirlenmesinde Erkek İşgücü Birimi (EİB) esas alınmıştır. Erkek işgücü birimine çevirmede, nüfusun cinsiyeti ve yaş gruplarına göre işgücü başarılarını yansıtan katsayılar kullanılmıştır (Çizelge 4).

Devamlı olarak işletme dışında bulunan aile bireyleri, işletme dışında çalışanlar, hastalık, askerlik ve eğitim gibi nedenlerle işletmede çalışmayanlar işgücüne dahil edilmemiştir (Erkuş 1979). Ayrıca yörede çalışılabilir gün sayısı 280 gün olarak kabul edilmiştir (Oğuz ve Mülâyim 1997).

İşletmelerin sermaye yapılarının incelenmesinde sermayenin fonksiyonuna göre sınıflandırılması esas alınmıştır (Açıl ve Demirci 1984, Erkuş ve ark. 1995).

Toprak sermayesinin tespitinde bölgedeki alım-satım değeri esas alınmıştır. Arazi ıslahı sermayesi için, yenilerde maliyet bedeli kullanılmış, eskilerde ise yeniden inşa bedelinden amortisman payı düşülerek kıymetlendirilmiştir. Bina sermayesinin tespitinde yeni binalar için beyan edilen maliyet bedeli esas alınmış, eski binalarda ise mevcut durumları ve yıpranma süreleri dikkate alınarak yeniden inşa bedeline göre hesaplanmıştır. Tarla demirbaşının kıymet takdiri maliyete göre yapılmıştır. Hayvan sermayesi, yaş ve verimlilik durumlarına göre yöredeki alım-satım fiyatları ve çiftçinin beyanına göre ele alınmıştır. Alet-makine sermayesinde, yeni olanlarda satın alma bedeli, eskilerde yarayışlılık durumlarına göre kıymetlendirme yapılmıştır. Malzeme ve mühimmat sermayesi çiftlik avlusu fiyatına göre kıymetlendirilmiştir. İşletmelerin para mevcudu, alacakları ve borçları çiftçinin beyanına göre alınmıştır. İncelenen işletmelerde av ve balık sermayesine rastlanmadığı için hesaplanmamıştır (Erkuş 1979).

Çizelge 3. Tabakalara göre örnek işletme sayıları

Tabakalar	İşletme grupları (da)	Örnek İşletme sayısı
1. tabaka	0-30	17
2. tabaka	31-60	16
3. tabaka	61+	13
Toplam		46

Çizelge 4. Erkek işgücü birimine çevirmede kullanılan katsayılar

Yaş grupları	Katsayılar	
	Erkek	Kadın
0 - 6	-	-
7 - 14	0.50	0.50
15 - 49	1.00	0.75
50 - +	0.75	0.50

Kaynak: Erkuş ve ark. (1995)

BULGULAR ve TARTIŞMA

Nüfus ve işgücü varlığı

Tarımın kendine özgü yapısı itibarıyla, çiftçi ailesinin tarımsal üretimde çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu nedenle işletmelerin nüfus yapılarının incelenmesi gerek tarım işletmelerinin sosyal yapılarının ortaya konulması, gerekse ekonomik analizlerinin yapılması açısından büyük önem arz etmektedir.

İncelenen işletmelerin nüfus varlığının cinsiyete ve yaş gruplarına göre dağılımı Çizelge 5'de verilmiştir. İncelenen işletmelerde işletme başına nüfus varlığı 3.78 kişi olup bunun 1.98 kişisi erkek, 1.80 kişisi kadın bireylerden oluşmaktadır. İşletmelerde erkek nüfusun (%52.38) kadın nüfustan (%47.62) daha fazla olduğu görülmektedir. Nüfusun büyük çoğunluğunu (%53.44'ünü) aktif nüfus olan 15-49 yaş grubu oluşturmaktadır. Bu oranın yüksek olması, incelenen işletmelerin işgücü potansiyelinin iyi olduğunu göstermektedir. Genel olarak nüfusun %12.16'sını 0-6 yaş grubu, %10.32'sini 7-14 yaş grubu ve %24.08'ini ise 50 ve üzeri yaş grubu oluşturmaktadır.

İncelenen işletmelerde 6 yaş ve üzeri nüfusun %94.97'si okuma-yazma bilmektedir. Bununla birlikte nüfusun %52.12'si ilkokul, %24.07'si ortaokul, %17.46'sı lise ve %1.32'si üniversite düzeyinde ya da mezun durumdadır. Bununla birlikte incelenen işletmelerde, Türkiye genelinde olduğu gibi kadın nüfusun eğitim düzeyinin erkek nüfusun eğitim düzeyinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Nitekim Türkiye'nin özellikle kırsal kesiminde kadın nüfusun eğitim düzeyinin erkek nüfusun eğitim düzeyinden daha düşük olduğu bilinmektedir.

İncelenen işletmelerde işletmenin sahip olduğu ortalama aile işgücü varlığı 1.59 EİB'dir. Bunun 1.57 EİB'i (%53.60) erkek, 1.02 EİB'i (%46.40) kadın işgücüdür. Toplam işgücünün %60.79 gibi bir oranı 15-49 yaş grubu oluşturmaktadır. Aktif nüfus denilen ve işletmelerin işgücü potansiyelini gösteren bu grubun incelenen işletmelerde %50'nin üzerinde olmasına rağmen çok fazla olmadığı görülmektedir.

Çizelge 5. İncelenen işletmelerde nüfusun cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımı

		İşletmeler ortalaması (Kişi)	Toplam nüfusa oranı (%)	Yaş gruplarının toplam nüfusa oranı (%)
Yaş grupları	0-6	E	0.20	5.28
		K	0.26	6.88
	7-14	E	0.17	4.50
		K	0.22	5.82
	15-49	E	1.09	28.84
		K	0.93	24.60
	50+	E	0.52	13.76
		K	0.39	10.32
	Toplam	E	1.98	52.38
		K	1.80	47.62
		E+K	3.78	100.00

Çizelge 6. İncelenen işletmelerde nüfusun eğitim durumu

İşletmeler ortalaması		
	Kişi	Oran (%)
Okuryazar olmayan	0.19	5.03
İlkokul	1.97	52.12
Ortaokul	0.91	24.07
Lise	0.66	17.46
Üniversite	0.05	1.32
Toplam	3.78	100.00

Çizelge 7. Aile işgücü varlığı (EİB)

		İşletmeler ortalaması (EİB)	Toplam işgücüne oranı (%)	Yaş gruplarının toplam işgücüne oranı (%)
Yaş grupları	7-14	E	0.09	5.23
		K	0.12	6.54
	15-49	E	1.09	32.68
		K	0.70	28.10
	50+	E	0.39	15.69
		K	0.20	11.76
	Toplam	E	1.57	53.60
		K	1.02	46.40
		E+K	1.59	100.00

İşletmelerin sermaye yapısı

İncelenen işletmelerde sermaye, fonksiyonlarına göre sınıflandırılarak ele alınmıştır. Fonksiyonlarına göre sınıflandırmada sermaye, aktif ve pasif sermaye olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Açıl ve Demirci 1984).

Aktif sermaye

Tarımsal üretimde fiilen kullanılan bütün sermaye unsurları aktif sermaye olarak kabul edilmektedir. Aktif sermaye; arazi (çiftlik) sermayesi ile işletme sermayesinin toplamından oluşmaktadır.

Arazi sermayesi

Arazi sermayesi, toprak, arazi ıslahı, bina ve bitki sermayelerinden oluşmaktadır. Türkiye tarım işletmelerinde toprak sermayesi en önemli payı almaktadır. Bunun yanı sıra bu sermayeyi oluşturan arazi parçalarının yani tarım arazilerinin birim değerleri yıldan yıla artmaktadır. Toprak sermayesi işletmenin mülk arazisi, ortakçılıkla ve kiracılıkla işlettiği arazinin kıymetlerinin toplamından oluşmaktadır. Ancak çalışmadaki tarım arazilerinin tamamı mülk arazisidir.

İncelenen işletmelerde işletme başına arazi sermayesi 52.723 YTL olup bunun %71.61'ini (37.750

YTL toprak sermayesi, %19.18'ini (10.112 YTL) bina sermayesi, %5.12'sini (2.702 YTL) arazi ıslahı sermayesi ve %4.09'unu (2.159 YTL) bitki sermayesi oluşturmaktadır. Bununla birlikte işletme genişliği arttıkça arazi sermayesinin arttığı ve en fazla arazi sermayesinin 61 ve üzeri dekar genişlikteki işletmelere ait olduğu görülmektedir.

İşletmelerde bitki sermayesi meyveli ve meyvesiz ağaçlar ile tarla demirbaşından meydana gelmekte olup ağaç sayısı fazla miktarda bulunmamaktadır. Arazi ıslahı sermayesinde ise su kuyusu dışında herhangi bir arazi ıslahı sermayesine rastlanmamıştır.

Arazi sermayesini aktif hale getirebilmek için işletme sermayesine ihtiyaç vardır. Gerek arazi, gerekse işletme sermayesinin az ya da çok bulunuşu işletmenin çalışma dengesini bozmaktadır. Bu bakımdan tarım işletmesinde, kıymet açısından her ikisinin de belirli oranlarda bulunması yararlı ve gereklidir (Açıl ve Demirci 1984).

İşletme sermayesi sabit işletme sermayesi ve döner işletme sermayesi olarak iki gruba ayrılır. Sabit

işletme sermayesi hayvan ve alet-makine sermayelerinden oluşmaktadır.

İncelenen işletmelerde işletme başına 12.832,42 YTL işletme sermayesi tespit edilmiştir (Çizelge 9). İşletme sermayesinin %96.70'ini (12.409 YTL) sabit işletme sermayesi ve %3.30'unu (423,42 YTL) döner işletme sermayesi oluşturmaktadır.

Malzeme ve mühimmat sermayesi ile para mevcudundan oluşan döner işletme sermayesi, sabit işletme sermayelerinin faaliyetini sağlamak açısından çok önemlidir. Arazi, bina, hayvan ve alet-makine sermayelerinden verim alabilmek için döner işletme sermayesinin bulunması gereklidir. İşletme başına ortalama 12.409 YTL sabit işletme sermayesi düşmekte olup bunun %63.07'sini (7.826 YTL) alet-makine sermayesi ve %36.93'ünü (4.583 YTL) hayvan sermayesi oluşturmaktadır. İşletme başına döner işletme sermayesi ise 423,42 YTL'dir. Bunun %88.50'sini para sermayesi ve %11.50'sini malzeme ve mühimmat sermayesi oluşturmaktadır.

Çizelge 8. İncelenen işletmelerde arazi sermayesinin dağılımı

İşletme grupları (da)		Sermaye grupları				
		Toprak	Arazi ıslahı	Bina	Bitki	Toplam
0-30	YTL	25.875	1.697	10.660	1.080	39.312
	%	65.82	4.32	27.12	2.74	100.00
31-60	YTL	34.196	2.310	8.463	4.156	49.125
	%	69.61	4.70	17.23	8.46	100.00
61-+	YTL	53.178	4.100	11.213	1.242	69.732
	%	76.26	5.88	16.08	1.78	100.00
İşletmeler ortalaması	YTL	37.750	2.702	10.112	2.159	52.723
	%	71.61	5.12	19.18	4.09	100.00

Çizelge 9. İncelenen işletmelerin işletme sermayesi

İşletme grupları (da)		Sermaye grupları						
		Sabit işletme sermayesi			Döner işletme sermayesi			
		Alet-makine sermayesi	Hayvan sermayesi	Toplam	Malzeme-mühimmat sermayesi	Para sermayesi	Toplam	Toplam
0-30	YTL	8.120	4.826	12.946	38,05	331,67	369,72	13.316,00
	%	62.72	37.28	97.22	10.29	89.71	2.78	100.00
31-60	YTL	7.313	2.434	9.747	55,06	600,50	655,56	10.402,56
	%	75.03	24.97	93.70	8.40	91.60	6.30	100.00
61-+	YTL	8.045	6.490	14.535	53,00	192,00	245,00	14.780,00
	%	55.35	44.65	98.34	21.63	78.37	1.66	100.00
İşl. ort.	YTL	7.826	4.583	12.409	48,70	374,72	423,42	12.832,42
	%	63.07	36.93	96.70	11.50	88.50	3.30	100.00

Çizelge 10. İncelenen işletmelerde aktif sermayenin dağılımı (YTL)

Sermaye grupları	Arazi sermayesi					Sabit işletme sermayesi			Döner işletme sermayesi			Toplam işletme serm.	Toplam aktif serm.	
	Toprak	Arazi ıslahı	Bina	Bitki	Toplam arazi serm.	Hayvan	Alet-makine	Toplam	Malz-mühim.	Para	Toplam			
0-30	YTL	25.875	1.697	10.660	1.080	39.312	4.876	8.120	12.946	38,50	331.67	369,72	13.316	52.628
	%	49.17	3.22	20.26	2.05	74.70	9.27	15.43	24.60	0.07	0.63	0.7	25.30	100.00
31-60	YTL	34.196	2.310	8.463	4.156	49.125	2.434	7.313	9.747	5,06	600.5	655,56	10.402,56	59.527,56
	%	57.44	3.88	14.22	6.98	82.52	4.09	12.29	16.38	0.09	1.01	1.10	17.48	100.00
61+	YTL	53.178	4.100	11.213	1.242	69.732	6.490	8.045	14.535	53,00	192	245,00	14.780	84.512
	%	62.92	4.85	13.26	1.46	82.51	7.68	9.52	17.20	0.06	0.23	0.29	17.49	100.00
İşlt. Ort.	YTL	37.750	2.702	10.112	2.159	52.723	4.600	7.826	12.409	48,00	374	423,00	12.832	65.555
	%	57.59	4.12	15.43	3.29	80.43	7.02	11.94	18.93	0.07	0.57	0.65	19.58	100.00

Çizelge 11. İncelenen işletmelerde pasif sermaye durumu

İşletme grupları (da)		Banka ve kooperatif borçları	Cari ve adi borçlar	Toplam yabancı sermaye	Öz sermaye	Toplam pasif sermaye
0-30	YTL	599	218	817	51.811	52.628
	%	1.14	0.41	1.55	98.45	100.00
31-60	YTL	737	118	855	58.673	59.528
	%	1.24	0.20	1.44	98.56	100.00
61+	YTL	2.942	375	3.317	81.195	84.512
	%	3.48	0.44	3.92	96.08	100.00
İşletmeler ort.	YTL	1.426	237	1.663	63.892	65.555
	%	2.18	0.36	2.54	97.46	100.00

İşletme başına aktif sermayenin %80.43'ü arazi sermayesine ait iken %18.93'ü sabit işletme sermayesinden %0.65 gibi çok küçük bir oranı ise döner işletme sermayesinden oluşmaktadır.

İncelenen işletmelerde işletme başına ortalama aktif sermaye 65.555 YTL olarak tespit edilmiştir. Bunun %80.43'ünü (52.723 YTL) arazi sermayesi ve %19.58'ini (12.832 YTL) işletme sermayesi oluşturmaktadır. Aktif sermaye içerisinde en büyük payı %57.59'luk (37.750 YTL) bir oran ile toprak sermayesi almaktadır. Konya ilinde yapılan diğer çalışmalarda toprak sermayesinin aktif sermaye içerisindeki oranını Bayaner (1995) %58.90, Oğuz ve Mülayim (1997) %71.92, Arısoy (2004) %63.48 olarak bulmuşlardır.

Toprak sermayesini %15.43 (10.112 YTL) oran ile bina sermayesi ve %11.94 (7.826 YTL) oran ile alet-makine sermayesi takip etmektedir. Buna karşılık arazi ıslahı, bitki, malzeme-mühimmat ve para sermayelerinin düşük düzeyde oldukları Çizelge 10'da görülmektedir.

Rasyonel düzeyde çalışan bir işletmede malzeme-mühimmat ve para sermayelerinden oluşan döner işletme sermayesinin aktif sermaye içerisindeki %15 oranında olması gerekirken incelenen işletmelerde bu oranın %1'in altında olduğu görülmektedir.

Arazi ıslahı sermayesinin aktif sermaye içindeki oranı incelenen işletmelerde %4.12 olarak bulunurken, Bayaner (1995) %0.50, Oğuz ve Mülayim (1997) ve Arısoy (2004) %0.65 olarak bulmuşlardır.

Bir işletmede alt yapının iyileştirilmesine ve özellikle sulamaya yönelik yapılan arazi ıslahı sermayesi, Türkiye'de gereken öneme ulaşmamış ve bu sermayenin kıymeti anlaşılammıştır. Bu nedenle bu sermayenin kıymeti, Türkiye genelinde olduğu gibi incelenen işletmelerde de düşük seviyededir.

Bina sermayesinin aktif sermaye içindeki oranı araştırmada %15.43 oranında bulunurken, Bayaner (1995) %12.00, Oğuz (1991) %12.48, Arısoy (2004) %12.43 olarak bulmuşlardır. Türkiye'de ise aktif sermaye içinde bina sermayesinin payı %6.00 ile %42.25 arasında tespit edilmiştir (Işıklı ve ark. 1994).

Hayvan sermayesinin aktif sermaye içindeki oranı araştırmada %7.02 olarak bulunurken, Bayaner (1995) %3.13, Oğuz ve Mülayim (1997) %4.64, Arısoy (2004) %4.15 olarak tespit etmişlerdir. Türkiye genelinde ise bu oran %0.20 ile %73.26 arasında bulunmuştur (Işıklı ve ark. 1994).

Araştırmada alet-makine sermayesinin aktif sermaye içindeki oranı %11.94 olarak bulunmuş iken Bayaner (1995) %19.10, Oğuz ve Mülayim (1997) %12.72, Arısoy (2004) %17.50 olarak tespit etmişlerdir. Türkiye'de ise bu oran %0.12 ile %15.84 arasında değişmektedir.

Araştırmada malzeme-mühimmat sermayesi ve para sermayesinin aktif sermaye içindeki oranları sırasıyla %0.07 ve %0.65 olarak bulunmuştur. Konya ilinde yapılan diğer çalışmalarda aktif sermaye içinde malzeme-mühimmat sermayesini ve para sermayesini sırasıyla Bayaner (1995) %4.01 ve %2.06, Oğuz ve Mülayim (1997) %0.49 ve %0.60, Arısoy (2004) ise %0.43 ve %0.39 olarak tespit etmişlerdir.

İncelenen işletmelerde pasif sermaye, işletmede kullanılan yabancı sermaye ile öz sermayenin toplamı şeklinde ele alınmıştır. Yabancı sermaye; arazi karşılığı ipotek borçlar, banka ve kooperatif borçları, adi borçlar, cari borçlar (ödenmemiş faturalar, faizler v.b.) ve indî borçlardan (ortakçılık ve kiracılık nedeniyle işletmeye yatırılan sermaye karşılığı) oluşmaktadır. Ancak incelenen işletmelerde arazi karşılığı ipotek borçlar ve indî borçlara rastlanmamıştır. Öz sermaye ise üreticinin kendi mülkiyetinde olan sermaye unsurlarıdır. Aynı zamanda aktif sermaye ile borçlar arasındaki farka eşittir.

İncelenen işletmelerde işletme başına pasif sermaye 65.555 YTL olarak tespit edilmiştir. Bunun %97.46'sını (63.892 YTL) öz sermaye ve %2.54'ünü (1.663 YTL) yabancı sermaye oluşturmaktadır. İşletme başına toplam yabancı sermayenin %85.75'ini (1.426 YTL) banka ve kooperatiflere olan borçlar, %14.25'ini (237 YTL) ise cari ve adi borçlar oluşturmaktadır.

Arısoy (2004) tarafından yapılan araştırmada, işletme başına pasif sermaye 170.301 YTL'dir. Bunun %15.86'sını yabancı sermaye, %84.14'ünü öz sermaye oluşturmaktadır. Bayaner (1995) tarafından yapılan araştırmada, öz sermayenin aktif sermaye içindeki oranı %84.78, Oğuz ve Mülayim (1997) tarafından yapılan araştırmada ise %98.89 olarak bulunmuştur.

SONUÇ

Tarımsal üretim faaliyetlerinde sermaye, vazgeçilemez üretim faktörlerinden biridir. Bir tarım işletmesinde bulunan sermaye birimlerinin birbirleriyle ilişkisi vardır. Bir işletmenin verimli çalışabilmesi için sermayelerden her birinin belirli oranlarda olması gerekir. Herhangi bir sermayenin eksik ya da fazla olması işletmenin başarısız olmasına neden olacaktır.

Normal bir işletmede toprak sermayesi %25.00, bina sermayesi %25.00, hayvan sermayesi %25.00, alet-makine sermayesi %10.00, malzeme ve mühimmat %10.00, para ve alacaklar toplamı ise %5.00 olması gerekmektedir. Normal işletme ile kastedilen, bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri yanında basit de olsa elde edilen ham ürünlerin bir kısmının işlenerek tüketilmesine veya satılmasına yer veren işletmedir (Açıl ve Demirci 1984). Gerek araştırma yöresinde gerekse Türkiye genelinde tarım işletmelerinin normal işletme statüsünde faaliyette bulunmadıkları görülmektedir. Normal bir işletmede toplam sermayenin dengeli bir şekilde dağılımı sağlanacaktır.

Araştırmada toprak sermayesi aktif sermayenin %57.59'u oranında bulunmuştur. Türkiye genelinde ve incelenen işletmelerde toprak sermayesinin %25.00'den fazla olmasının nedenlerinden en önemlisi çiftçilerin tarımsal faaliyetleri ve bu faaliyetlerini yürüttükleri işletmelerini kar sağlayan ekonomik bir birim olarak görmekten ziyade bir yaşam biçimi olarak görmeleridir. Ayrıca Türkiye'deki enflasyon nedeniyle toprak kıymetinde zamana bağlı olarak bir artış görülmektedir. Hatta bu artış, işletme sermayesi kıymetindeki artıştan daha fazla seviyededir. Toprak sermayesinin bu derece önemli olması, tarımsal değerlendirme çalışmalarının önemini bir kat daha artırmaktadır. Bu nedenle arazi değerlemesi çalışmaları toprak sermayesinin gerek ekonomik gerekse sosyal yönden önemi, etkili bir kriter olarak ele alınmalıdır.

İncelenen işletmelerde ve Konya'da yapılan diğer araştırmalarda bitki sermayesinin aktif sermaye içindeki oranı düşük düzeyde bulunmuştur. Bunun nedeni Konya yöresinde meyvelik arazilerin işletme arazisi içinde az paya sahip olması ve tarla tarımının yoğun olarak yapılmasıdır. Araştırma yöresinin Akdeniz bölgesi sınırında ve Toros Dağları'nın eteğinde bulunması, yörede meyvecilik yapılmasına uygun bir ortam sağlamaktadır. Üreticilerin meyve yetiştiriciliği konusunda bilgilendirilmeleri ve maliyet için desteklenmeleri sağlanarak bitki sermayesinde artış sağlanabilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ile daha önce Konya'da yapılmış olan çalışmaların sonuçları arasında çok önemli farklılıklar bulunmamıştır. Türkiye'nin önemli tarım alanlarının bulunduğu Konya ilinde bu sonuçların elde edilmesi, araştırma yöresindeki tarım işletmelerinin rantabl bir şekilde çalışmalarını engelleyecek bir faktör olacaktır. Bu nedenle istenilen başarıya ulaşmak mümkün olmayacaktır. Bu sorunu çözmek için üreticilerin bilinçlendirilmesi ve daha aktif faaliyetlerde

bulunabilmeleri için örgütlenmelerinin sağlanması gerekmektedir. Bu konuda görev ise sivil toplum örgütleri, gönüllü kuruluşlar ve konunun bilirkişileri olan ziraat mühendislerini yetiştiren üniversitelere düşmektedir. İşletmenin rantabl çalışabilmesi için gerekli sermayenin dengeli dağılımının sağlanması yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda, Avrupa Birliği bölgesel kalkınma programlarından yararlanılarak bina, hayvan sermayeleri gibi birimler artırılabilir ya da tarımsal faaliyetlerin sürekli olarak gelişen teknolojilere uyum sağlayarak geliştirilmesi sağlanabilir. Konya ilinin Avrupa Birliği'nin bölgesel kalkınma programları kapsamında merkez il olması itibarıyla bölgede hazırlanacak projelerle desteklemelerden yararlanma büyük bir avantaj olarak görülebilir. Ayrıca araştırma yöresinde düşük oranda tespit edilen bitki sermayesinin artırılabilmesi için yörenin yapısına uygun olarak son yıllarda üretimine ağırlık verilen ve ekonomik olan bodur-yarı bodur elma ve kiraz üretimini artırıcı çalışmalar yapılabilir. Bu faaliyetleri destekleyici örgütlenme (üretici birlikleri, kooperatifler vb) çalışmaları geliştirilmelidir. Ereğli yöresinde yetiştirilmekte olan ve yurtdışında büyük ilgi gören beyaz kirazın yurtdışına pazarlanması konusunda tarım teşkilatının çalışmalara hız vermesi gerekmektedir. Bununla birlikte üreticilerin pazarlama sıkıntısı yaşamadan ürünlerini beklenen fiyatlardan satabilmeleri için yörede sözleşmeli tarımın geliştirilmesi yarar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Açıl AF ve Demirci R (1984) Tarım Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:880, Ankara.
Anonim (2002) 2002 yılı ekonomik raporu, Ereğli-Konya Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, Konya.

Anonim (2003) <http://www.konyaeregli.gov.tr>.
Anonim (2004/a) Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ereğli Tarım İlçe Müdürlüğü Bilgi İşlem Kayıtları, Konya.
Anonim (2004/b) <http://www.eregli.s5.com>.
Arısoy H (2004) Tarımsal Araştırma Enstitüleri Tarafından Yeni Geliştirilen Buğday Çeşitlerinin Tarım İşletmelerinde Kullanım Düzeyleri ve Geleneksel Çeşitler ile Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi-Konya İli Örneği, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
Bayaner A (1995) Konya İli Buğday Yetiştiren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi ve Bu İşletmelerde Buğday Üretiminde Gübre Kullanımının Fonksiyonel Olarak Araştırılması, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
Erkuş A (1979) Ankara ili Yenimahalle ilçesinde kontrollü kredi uygulaması yapılan tarım işletmelerinin planlanması üzerine bir araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 709, Ankara.
Erkuş A, Bülbül M, Kırıl T, Açıl AF ve Demirci R (1995) Tarım Ekonomisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını, Ankara.
Işıklı E, Üzmez Y, Atlı F ve Pekince Ö (1994) Türkiye tarımında sermaye sorunları, Tarım Haftası Sempozyumu, Ziraat Mühendisleri Odası, Ankara.
Karacan AR (1991) Tarım işletmelerinin finansmanı ve tarımsal kredi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No: 49, E.Ü.Z.F. Basımevi, İzmir.
Oğuz C ve Mülâyim Ü (1997) Konya'da sözleşmeli şekerpancarı yetiştiren tarım işletmelerinin ekonomik durumu, S.S. Konya Pancar Ekicileri Eğitim ve Sağlık Vakfı Yayınları, Konya.